

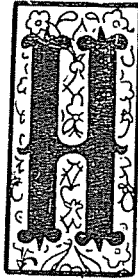
İlahiyat

HAKKI TAVSİYE METOD VE VASITALARI

II

HAKKI TAVSİYENİN DİNİ DEĞERİ

İSMAİL LÜTFÜ ÇAKAN



Hakki Tavsiye'nin İslâm'daki yerini özetlerken öncelikle konumuzu kendisinden aldığımız «Asr Süresi'ni hatırlamamız yerinde olur.

«Allah Teâla bu sure-i celile'de ümem ve efradın hüsrandan necat bulmalarının rükünlerinden iki rükün zikrettikten sonra efradın yekdiğeri ile teavününe mutevakkıf olan iki rükün daha zikretmiştir: Hak ile tevası, sabır ile tevası (24). Binaenaleyh Hüsrandan necatı dileyen her ümmetin efradı, bu vahiy ile kaim olması yani hayr ile vasiyetleşmesi,

şerden birbirini nehyetmesi diğer bir tabirle Hak ve sabır ile tevasi etmesi lâzımdır (25).

Aslında hak ile vasiyetleşmek sâlih ameller cümlesindedir. Burada (Asr Suresinde) ayrıca zikri, faziletine, yalnız kendisi bir asıl olup necata medar olmakta müstakil bulunduğuna işaret içindir (26).

Al-i İmran Süresinin 104. âyet-i kerimesi, «hakki tavsiye'nin mecburiliğini ve bu işi yapanların kurtulacağını açıkca ilân eder.

ولتكن منكم امة يدعون الى الخير ويأمرون بالمعروف وينهون

عن المنكر واولئك هم المفلحون

«Sizden hayr'a davet edecek, ma'ruf'u emir, münkerden nehyedecek bir taife bulunsun, Felah bulacak olan, işte onlardır.» Âyetteki

(من) harf-i cerri'ni «beyaniyye» olarak kabul eden âlimlere

göre mâna, «Siz, ma'ruf'u emir, münkerden nehyeder ümmet olunuz!» (27) demek oluyor. Muhammed Abduh, bu emri âm kabul etmekte ve «vasiyetleşmenin her mü'mine farz olmasında küçük büyük müsavidir (sayfa: 35) demektedir. Bu sözüne Ve'l-Asri Süresi ile Maide Süresinin «İsrail oğullarından münkir olanlar Davud ile, Meryem'in oğlu İsa'nın dilleriyle lânet olundular. Çünkü asi idiler ve dinlerinin ahkâmını tanımazlardı. İşte o la'net, isyan etmeleri ve her vakit tecavüz eder olmaları sebebiyle idi. İşledikleri kötülüklerden birbirlerini nehyetmezlerdi. Bu halleri ne fena idi.» mealindeki 78 ve 79. âyetlerini delil göstermektedir.

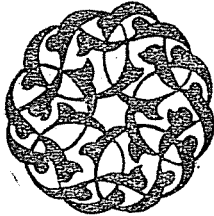
Hayr'a davet, emr'i bil'-Ma'ruf ve nehy-i ani-I-Münker farz-ı kifâye olmakla beraber Al-i İmran Süresinin 110. âyet-i kerimesi-

24 — Vel-Asri Süresinin Tefsiri, M. Abduh, s: 44

25 — Aynı eser, s: 45

26 — Aynı eser, s: 36

27 — Aynı eser, s: 37 Y. Z. Ersal'ın 29 no'lu dip notu.



ne göre Muhammed ümmetinin «mümeyyiz» vasfıdır da. Allah, müslümanların; «en hayırlı ümmet» olma nedenlerini «Hakkı tavsiye» ve iman-ı billah ile açıklamaktadır. Bir başka âyette de (Tevbe: 71) müslüman erkek ve müslüman kadınların birbirlerinin dostları olduklarını ve bu durumlarını, Hakkı tavsiye ile isbat etmekte bulduklarını bildirilir. Bütün bu âyet-i kerimelerde dikkati çeken bir husus var, o da mü'minlerin «Hakkı Tavsiye» ile sıfatlandırılmış olmalarıdır. Bundan bir neticeye varmamız gayet kolay ve normal olacaktır: Emr-i bil'ma'ruf'u ve nehy-i ani'l-münker'i kısa ve şümüllü ifadesiyle hakkı tavsiye'yi ihmal eden müslümanlar sıfatlarını kaybediyorlar.. Bu ise, bir mü'minin kat'iyyen arzu etmiyeceği acı bir sonudur...

Hakkın tebliğ ve tavsiyesinin müslümanlar için kaçınılmaz bir görev olduğunu ve bu hususa erkek-kadın farkı bulunmadığını Allah Teâlâ'nın, Peygamber Efendimizin temiz zevcelerine verdiği şu ilâhî emirde en kesin şekilde tesbit etmekteyiz: «Evlerinizde okunan Allah'ın âyetlerini ve hikmeti (sünneti), (başkalarına) hatırlatın! (28)»

Bu konuda «Maun» Süresi de çok dikkat çekicidir. Ceza ve hesap gününü yalan sayan kafir'in yaptıklarını sıralarken «yoksulu doyurmak için başkalarını da teşvik etmez» buyurulmaktadır. Fecr Süresinin 18. âyeti de «Yoksulu yedirmek için birbirinizi teşvik etmiyorsunuz.» ta'rizini ihtiva etmektedir. Hakkâ Süresi'nin 33 ve 34. âyetlerinde cehennemlik şahsın bu kötü akıbetinin nedenleri «O, yüce Allah'a inanmaz ve miskin'in doyurulmasını teşvik etmezdi.» şeklinde ifade edilmektedir.

Bu âyetlerde açıkça görülüyor ki, tavsiye cümlesinden olan teşvik'i ihmal etmek kişinin cehennemlik olması neticesini tevliid etmektedir. Ve bu durum ancak bir kafir'in sıfatı olmaktadır. Mü'min olan kimsenin böylesi bir akıbeta rıza göstermiyeceği (imani bakımından) açık bir gerçektir.

Bunun karşısında, Hakkı tavsiye görevini yerine getirenlerin ehl-i cennet'den bulduklarını da Tevbe Süresinin 111. âyet-i kerimesinden şu ilâhî ifade ile öğrenmekteyiz:

«Tevbe edenler, ibadet edenler, hamd edenler, seyahat edenler, rüku' edenler, secde edenler, (insanlara) iyiliği emredenler ve (onları) kötülükten vazgeçirmeye çalışanlar ve Allah'ın sınırlarını koruyanlar. (yok mu işte onlar da Cennet ehlidirler, Habibim) sen o mü'münlere dahi (cenneti) müjdele (29)»

Kur'an-ı Kerim'de bir âyet (30) var ki, bütün bu yukarıdan beri Hakkı Tavsiye'nin lüzumu hakkında sıraladığımız âyetlerle çatıştığı zannına kapılmak kuvvetle muhtemeldir. Ancak İslâm'ın ilk Halifesi Hz. Ebu Bekr (R.A.) bu âyet-i kerime hakkında şöyle konuşmuş ve bu müşkülümüzü de halletmiştir:

—Ey insanlar siz, «Ey iman edenler, siz kendinize bakınız, doğru yola giderseniz, yolunu şaşırmuş kimselerin size zararı dokunmaz» mealindeki âyeti okuyorsunuz; Halbuki ben Peygamber (S.A.S.) in, «İnsanlar zalimi görürler de, onların zulmetmesine mani olmazlarsa, Allah Teala'nın bütün insanları azaba uğratması pek yakındır» buyurduğunu işittim (31).

Son devir alimlerinden birisi de bu âyet'i «siz

müsbet manadaki çalışmalarınıza bakın, yılmadan, usanmadan hak yolda ilerlemeye çalışınız. Böyle yaparsanız, sapıtmuş olanların size bir zararı dokunmaz» manasıyla anlamaktadır (Hizmet Rehberinden)

Ehemiyyetine binaen olacak ki, iki ayrı şekilde rivayet edilen bir hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz; «Cihad'ın efdali (sevabı en çok, faydası umumî olanı) zalim sultan katında hakkı söylemektir (32)» buyurmuştur. Hatta Buhari'nin rivayet ettiği bir hadis'de Enes (R.A.) den naklen Peygamber Efendimiz;

— İster zalim olsun, ister mazlum olsun, mü'min kardeşlerinize yardım ediniz! buyurdu. Birisi;

— Ya Resûlellah, mazlum olana yardım ederim, fakat zalim'e nasıl yardım ederim? dedi. Rasul-ü Ekrem Efendimiz;

— Zalim'i zulüm yapmaktan alıyorsun. İşte bu ona yardımdır, buyurdular (33.)

Peygamber Efendimiz, hakkın hakimiyeti, dolayısıyla beşeriyetin selâmeti uğrunda her fırsatta Hakkın tavsiye ve ta'mimini emretmekte ve bizzat kendisi de bu işle meşgul olmakta idi. Bu yönden de ümmetine örnek olacak bir hayatı vardır.

Ebu'l-Velid Ubade b. Sâmî; «nerede olursak olalım kimseden çekimeyerek (kıyanın kınamasından korkmayarak) doğruyu söylemeye Peygamber (S.A.S.) e söz verdik, biat ettik (34)» der. İslâm'ın daha ilk günlerinde, müslümanlığı kabul etmek isteyen Medineli bir kaç kişiden böylesi bir Bey'at'ın alınması gerçekten pek mühimdir. Bu demek olur ki; ilk ve son vazife, her zaman her yerde mevcut şartlara uygun şekilde hakk'ın söylenmesi, duyurulması, tavsiyesi'dir...

Yol'un, yolcu üzerindeki hakkını soranlara karşı Peygamber Efendimiz, saydığı diğer hususlar yanında «emr-i bil'ma'ruf, nehy-i ani'l münker» yapmayı da zikretmiştir (35). Bir başka hadisinde de; «nasihat istediği zaman nasihat etmenin» müslümanın yekdiğerindeki hakları cümlesinden olduğunu hatırlatmıştır (36). Bu durumda, istenilenin mutlaka yapılmasını emretmiştir.

Konumuzla ilgili pek mühim bir hadis-i Şerifte de «bildiği islâmî gerçekleri başkalarına öğreterek, cihad gayesi gütmeyen kişinin münafıklarla haşredileceği» (37) haber verilmiştir.

(28) Ahzab Süresi: 34

(29) Kur'an-ı Hakim ve Meal-i Kerim, H. B. Çantay, c: 1, s: 300

(30) Maide Süresi: 105

31 — Riyazu's-sâlihiyn, Terc. H. H. Erdem, c: 1, S: 238, Ankara, 1967, 2. baskı.

32 — Riyazu's-sâlihiyn, Terc. H. H. Erdem, c: 2, s: 234-235, Ankara, 1967, 2. baskı.

33 — Riyazu's-sâlihiyn, Terc. H. H. Erdem, c: 1, s: 229 Ankara, 1967, 2. baskı.

34 — Riyazu's-sâlihiyn, Terc. H. H. Erdem, c: 1, s: 229

35 — Riyazu's-sâlihiyn, Terc. H. H. Erdem, c: 1, s: 232

36 — Riyazu's-Salihiyn, Terc. H. H. Erdem, c: 1, s: 228, Ankara, 1964, 2. baskı.

37 — Riyazu'ssâlihiyn: cilt, s: 228

«Vasıtalar» bölümünde üzerinde duracağımız bir şerefli hadis'te de kötülüğün el veya dil ile giderilmesi, mümkün olmadığı takdirde kalben ondan nefret edilmesi (38) ön görülmüştür.

İbn-i Abbas (R.A.) Hz. Peygamber (S.A.S.) e;

— İçinde iyi kişiler de bulunduğu halde bir belde (millet) helâk edilir mi? diye sordu. Peygamber, — Evet, buyurdu.

— Niçin ya Rasulellah? denilince de;

— Allah'a isyan olan hususlara karşı zillet gösterip sustukları için» cevabını verdi (39).

Aişe (R. Anha) dan rivayete göre Peygamber (S.A.S.).

— İçinde, işleri nebilerin işleri gibi 18 bin kişi olan bir belde ahali azaba uğramıştır.. buyurdu.

— Nasıl olur? dediler.

— Onlar, Allah için buğuz etmiyorlardı. Ma'rufu emr etmiyor ve münkeri de nehyetmiyorlardı.. buyurdu (40).

Nu'man b. Beşir (R.A.) dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber şöyle demiştir:

«Allah-u Teala'nın çizdiği hudud'a riayet etmeyen kimse, gemide şu kavme benzer ki, bunlar, gemideki yerlerini kur'a ile paylaştılar. Bir kısmı geminin üst katına, diğer kısmı da alt katına yerleştiler. Kur'a neticesi olarak aşağıya yerleşenler, su almak için çıktıkları vakit, üst kattakilerin yanından geçerlerdi. Bunun üzerine «hissemize düşen yerden bir delik açsak da yukarıdakileri rahatsız etmesek» dediler. Şimdi, üst kattakiler, bunları, istediklerini yapmakta serbest bırakırlarsa hepsi helâk olurlar. Eğer onları bu tehlikeli işten men ederlerse, kendileri de kurtulur ve onları da kurtarmış olurlar (41).

Cemiyetin ferde vasi'liği ve onun hayatından mes'uliyeti hakkında bundan daha veciz ve açık bir ifade olabilir mi?

Bunun için olmalı ki, yüce Peygamberimiz

(الدين النصيحة) (42) buyurarak, dini, «hayır-hahlık» diye tarif etmiş, bu ifadeyi üç kez tekrarlamıştır.

et-TAÇ sahibi «nasihat» kelimesinin «nush» kökünden türediğini ve «ihlas, samimiyet» demek olduğunu söyledikten sonra; dini mânasını, nasihat edilen kişinin iyiliğini, hayrını istemek ve onun hayr'a irşadını dilemektir (43) şeklinde açıklar.

Peygamber Efendimiz bu hadisi ile dinin, «tavsiye» üzerine müesses, devamının da onunla kâim olduğunu, her devirde din için tavsiye müessesesinin lüzumlu bulunduğunu en kısa ve fakat en veciz şekilde duyurmuştur. Hattâ bu lüzum'un zaruri bir neticesi olarak İslâm tatbikatında «Muhtesiblik» adı altında devlet teşkilâtına dahil bir müesseseye şahit olacağız. Konumuz bakımından önem arzeden bu müessese hakkında İbn-i Haldun şunları yazar.

MUHTESİBLİK :

Muhtesiblik dinî bir görev olup, kötülükten alıkoymak ve iyiliği emretmekten ibarettir. Kötülükten alıkoyma ve iyiliği emretme, müslümanların iş ve idaresi başında bulunanların üzerine yükletilen bir farzdır. Müslümanların idaresi başında bulunan zat, ehliyetli olanı bu göreve tayin eder. Bunun üzerine

tayin edilen adama bu görevi görmek farz olur...

Muhtesib, halkı şehir ve ahalsinin fayda ve maslahatlarına uygun hareket etmeye sevk eder, yollar-daki kalabalık ve sıkışıklıklara engel olur, hammalların ve gemicilerin fazla yük yüklemelerini meneder, yıkılma tehlikesi gösteren yapıların ve evlerin yıktırılmasını sahiplerine emreder. Yollardaki, geçip gidenler için zararı dokunabilecek nesnelere ortadan kaldırır. Okullardaki öğrencileri haddinden aşırı döven öğretmenlerin ellerine vurur. Onları, öğrencilere haddinden aşırı vurmaktan alıkoyma. Muhtesiblerin hükümleri, kadı ve hakimlerinki gibi duruşmalara, hak ve hükuk dava ederek çekişmelere bağlı değildir. Muhtesib, kendisine belli olan her işe ve incelenmek üzere kendisine sorulan ve belli olan hal ve işlere bakar; hükmeder. O'nun görevi yalnız davalara bakmak değildir, o hile, aldatmalara, yiyecek ve içecek maddelerinde hile kullananlara, yüksek fiyatla satanlara ve bunlardan başka isbatı, delil ve tanıklara muhtaç olmıyan hususlara, ölçü ve ölçeklere bakar. Suğuluları cezalara çarptırır. Borçlarını vaktinde ödemiye-nleri insafıyla görmeye mecbur eder. Bundan başka tanık ve delil ile isbata ve hükümleri yerine getirmeye muhtaç olmayan iş ve hallerine bakar. Bunlar umumi haller ve yerine getirilmeleri kolay işler olduğu için Kadı bunlara bizzat kendisi bakmadan, bunları Muhtesib'e havale etmiş imiş gibi olur. (44)

Muhtesiblik hakkında Prof. Muhammed Hamidullah da şu malumatı vermektedir (45);

lerde müstakil hale gelen ve İslâm Şehir hayatının pek mühim bir müessesesi olan Muhtesiblik yani âmme örf ve âdetlerinin yaşayışının müfettişliği vazifesi, hâkimliğe en yakın bir vazifedir. Medine'de Hz. Peygamber bizzat ve eyâletlerde vali-hâkimler O'nun adına bu işle meşgul oluyorlardı. Bu müessese, şu âyetten neş'et eder: «sizlerden öyle bir ümmet çıkacak ki, bunun fertleri ma'ruf'u emreder, münkerden alıkor; işte bunlar bahtiyar olanlardır (Al-ı İmran: 100)».

Tahirü'l-Mevlevî de şunları yazar. (46):

Muhtesib; vaktiyle belediye işlerine bakan me-mur idi. Emr-i ma'ruf ve nehy-i münker'le de iştigal ederdi. Bu itibarla çalgıcılar, meyhaneciler ve sarhoş-lar muhtesib'den korkarlardı.

Görülüyor ki, günümüzde Emniyet Genel Müdür-

38 — Riyazu's-sâlihiyn, c: 1, s: 228

39 — et-Tarik, Yahya Ahmed Derviri, s: 16, Kahire, 1952.

40 — Aynı eser, s: 17.

42 — Riyazu's-Salihin, c: 1, s: 224, Nevevî Kırk Hadisi, A. Naim, s: 17

41 — Riyazu's-Salihin, c: 1, s: 230, Ebedî Risale, A. Azzam, s: 93

43 — et-Taç, Şeyh Mansur Ali Nasif, c: 5 s: 72, Kahire, 1962, 3. baskı.

44 — Mukaddime, İbni Haldun, Terc: Z. K. Ugan c: 1 s: 574-575, İst. 1968, 2. baskı.

45 — İslâm Peygamberi, M. Hamidullah, c: 2, s: 197, İstanbul, 1969

46 — Şerhu mesnevî, Tahirü'l-Mevlevî, c: 1, Kitap: 4, s: 1067, Konya, 1966

lüğü (47), trafik teşkilâtı, polis, jandarma ve belediye zabıtası hatta maarif müfettişlerinin vazifeleri İslâm Cemiyetinde Muhtesib'ler tarafından yürütülmüştür. Devlet teşkilâtı içinde bu nisbette geniş vazife ve selâhiyetleri bulunan Muhtesib' «hakkı tavsiye»nin önemini gösteren canlı bir delildir.

İslâm Büyüklarının Hakkı Tavsiye hakkındaki görüşleriyle konumuzun dinî önemi bölümünü bağlayalım.

İmam Şafii, şöyle konuşur:

«— Kendisinde üç haslet bulunan imanını olgunlaştırmıştır.

1 — Emr-i Ma'ruf; Allah Teâlânın emirlerini başkalarına ulaştırın ve kendisi de kabul eden.

2 — Nehy-i münker; Allah Teâlânın yasaklarından başkalarını men eden ve kendisi de çekinen.

3 — Allah Teâlânın çizdiği çerçevenin dışına çıkmayıp bunları koruyan (48)...

İbn-i Abbas (R.A.):

— İnsanlara iyiliği öğretenler için, denizdeki balıklara varıncaya kadar her şey Allah Teâlâ'dan mağfiret diler (49)» der.

Zu'n-nun-ı Mısri (K.S.):

— Üç şey iman âlâmetlerindedir; der ve ilâve eder;

1 — Müslümanların dertleriyle kalbin gam çekmesi.

2 — Nasihatı esirgememek.

3 — Her ne kadar halk bilmeseydi ve kötü görseydi onları iyiliklerine irşad etmek (50).

Huzeyfe (R.A.) a, «canlı cenaze» sorulur, şu cevabı verir:

— Bir kötülüğü, kötü görüp eliyle veya diliyle veya kalbiyle düzeltmeye çalışmayan kişidir (51).»

Sahih rivâyetlere göre ashab-ı kiram bir araya geldikleri zaman, «Asr Suresini» birbirine okumadan ve selâmlaşmadan ayrılmazlarmış. Bu hareketin mânasını İstiklâl Marşı Şairimiz M. Akif Bey şöyle anlatır;

«Ashabın bu âdeti, teberrük içindir (surenin yüzü suyu hürmetine nail olmak içindir) zannında bulunanlar yanılıyorlar. Zira bu sure-i güzîn'i okumaktan maksad, içindeki mânaları, hususiyile hakkı, sabrı tavsiyede bulunmayı karşındakine hatırlatmaktır. Taki arkadaşından ayrılmazdan evvel onda bir hayırlı vasiyet, nasihat varsa onu kendisine celbetmiş olsun (52)». Akif, Safahat'da bu cümlelerini şöylece şiirleştirir:

Hakk'ın nâmütenâhi adı var, en başı «Hak»,
Ne büyük şey kul için hakkı tutub kaldırmak!

Hani ashab-ı kiram ayrılalım derlerken,
Mutlaka «sure-i ve'l-asr» okurmuş, bu neden?

Çünkü meknûn o büyük surede âsâr-ı felah,
Başta iman-ı hakiki geliyor, sonra salah!

Sonra hak, sonra sebat; işte kuzum insanlık,
Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık! (53).

Hakkı Tavsiye'nin diğer tabirle emr-i bil-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker müessesesinin İslâm'a has bir esas olduğunu söylemek, bu müessesenin İslâm'da önem ve yerini anlatmaya kâfidir. İslâm'da, Hristiyanlığın «Allahın hakkını Allah'a, Kayser'in hakkını Kayser'e ver» esasına yer olmadığı gibi «Allah'a isyan

olan yerde, kula itaat (da) yoktur». Bu müessese, İslâm'ın hayatiyet unsurudur. Bunun içindir ki, Ömer (R.A.) gibi bir halife, «doğru yoldan ayrılırsan, seni kılıçlarımızla doğrulturuz!» diye seslenen sahabi bulunabiliyor. İslâm'ın adalet üzere yürütülmesi nokta-i nazarından, «her hal-ü kârda, doğacak zararı nazarı itibara almaya lüzum görmeden emr-i bil-ma'ruf ve nehy-i ani'l-münker yapılmasını» şiddetle savunan «MUTEZİLİ» gibi bir mezhep doğuyor. (54)

Muhtesiblik müessesesi, hakkı tavsiye'nin muayyen bir zümreye ait olduğu fikrini vermemelidir. Muhtesibler yanında erkek-kadın her müslüman hakkı tavsiye ile yükümlüdür. Hele günümüzde bu görev tamamen müslüman kişilerin üzerindedir. Zaten «Necat, ancak ümmetin efradından her birinin diğerinden hakkı talep etmesi ve cümle şunununda sabrı iltizam eylemesi iledir. «Aksi halde» ümmetin çoğu hakdan gafil demektir. Böyle ümmeti bâtil istilâ eder. Nitekim Allah Teâlâ: «Bir de belânın öylesinden sakınınız ki, o hiç bir zaman içinizden yalnız zalimlere isabet etmez. Bilmiş olunuz ki, Allah'ın azabı yamandır. (Efal: 25)» buyurur.

Bütün müslümanların yükümlü olduğu bu mühim görevin nasıl ve hangi vasıtalarla yapılacağını gözden geçirmeden önce, kâfi olup olmadığını tesbite çalışalım.

HAKKI TAVSİYE YETERLİ MİDİR?

Kur'an-ı Kerim'de hayat hikâyelerinden bahsedilen bütün peygamberlerin tek bir vazife ile mükellef olduklarını görüyoruz; **TEBLİĞ**... İnsanların, doğruya, güzele, iyiye, Allah'a gidişlerini sağlamak üzere görevlendirilmiş bu Allah elçilerinin Tebliğ'le yetinmeleri, ümmet için de tavsiye'nin yeterliğine bir delildir.

Tavsiye, nasıl kâfi olmasın ki, Hz. Adem'den bu yana gelen bütün dinler ve düzenlenen rejimler hep anlatılmak suretiyle kitlelere kabul ettirilmiştir. Zira Yaradan'ı tarafından insan'a verilen akıl, hislere, nefse ve şeytan'a mağlûp olmadığı, inad ve gururuna kapılmadığı müddetçe; gerçeği, doğruyu, güzeli, iyiyi, hayr'ı idrak yeteneğine sahiptir. Zaten mükellefiyet ve mes'uliyet, insandaki bu mümeyyiz akıl sebebiyledir.

İslâm'da Hakkı tavsiye'nin genel anlamıyla iki muhatabı vardır:

1 — Gayr-i Müslimler, 2 — Müslümanlar.

Gayr-i Müslimler ki, bunlara karşı Kur'an-ı Kerim Hakkın duyurulmasının kifayetini çok açık ola-

47 — İslâm Hukuku Dersleri, Dr. S. Kurtoglu, s: 41, İstanbul, 1967

48 — İhyau'l-ulum Tercemesi, A. Serdaroglu, c: 1, Kitap: 1, s: 38, Ankara, 1963.

49 — Aynı eser, s: 29.

50 — Et-Tarik, Yahya Ahmed derviri, s: 24

51 — Aynı eser, s: 25

52 — K. Kerimden âyetler, Mev'izeler, M.A. Ersoy, Nşr: S.Z. Özalp, s: 12, Ank, 1968.

53 — Safahat, M.A. Ersoy, s: 419.

54 — M. Tanji, Mezhepler Tarihi ders takrirlerinden...

«Din'de zorlama yoktur (55),
nassıyla ifade eder. Yine, tebliğ ve irşadlarından hat-
ta gösterdiği mucizelerden ibret alıp bir türlü hida-
yete yanaşma istidadı göstermeyen bedbaht müşrikle-
rin bu hallerine üzülen Hz. Muhammed'i Allah Tealâ
(C.C.):

فان اغرضوا فما ارسلناك عليهم حضيظا ان عليك
الا ابلاغ

«Yüz çevirirlerse, seni onlar üzerine muhafız gönder-
medik. Vazifen de tebliğden başka değildir (56)».

«Sana düşen ancak tebliğ'-
dir (57)». âyetleriyle teselli etmiş, tebliğ ve tavsiye
ile yetinmesini istemiştir (emretmiştir). Gaşiye Sure-
sinde de «(Habibim) sen hemen (onlara Allah'ın ni-
metlerini, tevhid delillerini) hatırlat! Sen ancak bir
hatırlatıcısın. Onların üzerine musallat zorlayıcı (bir
adam) değilsin (58)» buyurulmuştur. Zaten Peygam-
berin asıl görevi de inananları müjdelemek, inanma-
yanları korkutmaktır (Hud: 2). İman her şeyden
önce bir hidayet mes'elesidir.

Allah'ın sapıtığını, hidayet edecek kimdir? (Rum:
29).

«Habibim, sen sevdiğilerini hidayet edemezsin, fakat
Allah dilediğini hidayet eder. (59)» âyet-i kerimele-
riyle iman'ın hidayet mes'elesi oluşu' sarahaten açık-
lanmıştır. Böyle olunca Tavsiye'nin kifayeti ortada-
dır.

Tavsiye'nin ikinci muhatab'ı müslümanlardır ki,
bunlar hakkında da (وذكر فان الذكرى تنفع المؤمنين)

«Sen (sade Kur'an ile) vaz' et! Çünkü gerçekten öğüt
mü'minlere faide verir (60)» buyurulmuştur. Elmalı'lı
merhum bu âyet'in izahında şunları yazar:

«Vaz'-ü nasihat ile vazife ve mesuliyeti ihtar'-
ın, mü'minlere faidesi olur. İman etmiş olanların unut-
mamasına, gaflete düşmemesine, imanlarının kuv-
vetlenmesine, neş'elerinin artmasına, bilmediklerinin
öğrenilmesine, hatta iman şaınından olanların iymana
gelmesine sebep olur (61).»

Tavsiye ve hatırlatmanın kâfi olduğuna haricî
bir delil de müslüman memleketlerinde halen yürütül-
len misyoner faaliyetleridir. Ellerinde hiç bir kanunî
selâhiyet ve zorlama gücü olmamasına rağmen, belki
milyarlar harcıyarak, hayatlarını tehlikeye atarak
misyonerlerini giriştikleri bu kesif faaliyetler, metod-
lu şekilde yürütülen propaganda ve tavsiyenin tesiri-
ne inanmış olmalarından ileri gelmektedir. Alman-
ya'nın Hitler devri propaganda bakanı Göbbells; «Ka-
tolik kilisesi muvaffak oluyor; çünkü iki bin yıldır
aynı şeyleri tekrarlıyor (62)», «Propaganda yapmak
her yerde, hatta tramvayda bile fikirden bahsetmek-
tir (63)» der. Bu sözlerin ortaya koyduğu esaslar al-
tında çalışan Hristiyan dünyası, tavsiyenin kâfi oldu-
ğuna canlı, müşahhas ve fakat bizim yönümüzden
memnuniyet verici olmayan bir delildir. Hristiyan
âlemi böylesi bir inançla çalışırken, bizim henüz müs-
lüman olduğumu söyleyen halkımızdan ümit keserek
onlara hakkı tavsiye etmememiz bilmem ne ile izah

R U B A İ

**BİR CUMA SABAHİ ALLAH'a KARŞI
MALAZGİRD'DE ELLİ DÖRT BİN ER
BESTELEDİLER EN GÜZEL MARŞI
ALLAHÜ EKBER,, ALLAHÜ EKBER.**

ÖMER RASİH ÖZTÜRKMEN

edilebilir? M. Akif, misyoner faaliyetlerinin tehlike-
sini ve tavsiyenin kifayetine olan inancını.

Misyonerler gece gündüz çalışırken acaba?

Oturup, vahy-i ilâhîyi mi bekler ulemâ?

şeklindeki ta'rizkâr beytiyle dile getirir.

Netice olarak diyebiliriz ki, Peygamber için ye-
terli görülen tebliğ ve tavsiye, ümmeti için öncelikle
kâfidir. Bu kifâyet, tavsiyede takip edilecek metodlar
ve kullanılacak vasıtaların olumluluğuyla doğru oran-
tıdır. Tutulan yollar ve kullanılan vasıtalar ne kadar
müsbet olursa tavsiye, o derece geçerli olacak, aksi
halde tesir gücünü kaybedecektir.

55 — Bakara: 256

56 — Şûra: 48

57 — Al-i İman: 20

58 — Gaşiye: 21-22

59 — Kasas: 56

60 — Zariyat: 56, K. Hakim ve Meâli Kerim, H.
B. Çantay, c: 3, s: 962.

61 — Hak Dini Kur'an Dili, M. H. Yazır, c: 6, s:
4546, İstanbul, 1960, 2. basım.

62 — Siyasî Propaganda, Terc: c. Perin, s: 63

63 — Siyasî Propaganda, Terc: C. Perin, s: 53.

NOT : İsmail L. Çakan'a ait bu yazı serisinin bun-
dan sonraki kısmı Tohum Mecmuasının aç-
tığı yarışmada derece aldığı için, o kısmın
neşir hakkı kardeş mecmua Tohum'a intikal
etmiş bulunuyor. Durumu sayın okuyucuları-
mıza duyurur, özür dileriz.

İSLÂM MEDENİYETİ